

## چالش‌ها و فرصت‌های کلاس‌های چند پایه در آموزش دبستانی

مهدی وارسته‌نیا<sup>۱</sup>، نادر شهامت<sup>۲</sup>

<sup>۱</sup>دانشجوی کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرودشت، مرودشت، ایران

<sup>۲</sup>استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

نویسنده مسئول:

مهدی وارسته‌نیا

### چکیده:

در نظام آموزشی کشور ما ایران، با توجه به شرایط زندگی مردم در روستاها و مناطق عشایرنشین، تعداد کم دانش‌آموز و نیروی آموزشی و فضای آموزشی، وجود کلاس‌های درس چندپایه واقعی اجتناب‌ناپذیر است. هدف این مقاله بررسی فرصت‌ها و مشکلات موجود در کلاس‌های چندپایه و نحوه برنامه‌ریزی و مدیریت کلاسهای چند پایه است. با توجه به دیدگاه افراد شاغل در کلاس‌های درس چند پایه، وجود ترکیب سنی نامناسب دانش‌آموزان، کمبود وقت، عدم تسلط کافی بر روش تدریس چند پایه، کم‌تجربگی بیشتر مدیران و معلمان این مدارس، عدم تمرکز حواس و کمبود مواد و وسایل آموزشی از مشکلات این کلاس‌ها بوده است. از محاسن این کلاس‌ها نیز می‌توان به ایجاد انگیزه یادگیری در اثر تعامل بین دانش‌آموزان پایه‌های مختلف، مرور درس‌های سال قبل و یا آشنایی نسبی دانش‌آموزان پایه‌های پایین‌تر با دروس سال‌های بالاتر اشاره کرد. بر اساس نتایج به دست آمده جهت اثربخشی بهتر در این مدارس علاوه بر استفاده از روش‌های تدریس مناسب (پرسش و پاسخ، گروهی و...) از شیوه‌های آموزش محوری، مشارکتی و تلفیقی نیز باید مورد استفاده قرار گیرد. یکی از مهم‌ترین کارها برای مدیریت زمان و گذار نمودن بخشی از وظایف معلمان به دانش‌آموزان (معلم‌یار - خلیفه) است، که پس از اتمام کار معلم باید کار انجام گرفته را بررسی، بازبینی و نظارت نموده و در صورت نیاز پیشنهادها را لازم را بیان نماید.

کلیدواژه: کلاس‌های چندپایه

#### مقدمه :

کلاس چند پایه یک موقعیت آموزشی خاصی است که در آن دو یا چند گروه دانش آموز وجود دارد؛ هر گروه دارای توانایی و پایه تحصیلی مختلفی هستند (والاس و مئوت، ترجمه زرافشان، ۲۰۰۵).

یکی از شرایط و مکان‌هایی که معلمان با توجه به شرایط باید کار آموزش را به پیش ببرند، کلاس‌های درس چند پایه است. با توجه به این که این مدارس با دانش‌آموزان کمی در مناطق دور افتاده و گاهی صعب‌العبور تشکیل می‌شوند و مشکلاتی از قبیل نبود مواد و تجهیزات آموزشی و آزمایشگاهی، وضعیت فیزیکی آموزشگاه، تنوع پایه تحصیلی و کتب درسی بر آنها حکم فرماست، انتظار برابری آنها با سایر مدارس از لحاظ پیشرفت مسائل آموزشی و پرورشی وجود دارد. باید سعی شود که با عدم تمرکز بر این مشکلات از فرصت‌های موجود در این مدارس به نحوی استفاده شود که بر مشکلات غلبه شود. از فرصت‌های موجود در این مدارس می‌توان به وجود احساس مشارکت‌پذیری و مسوولیت‌پذیری در نزد دانش‌آموزان، تعامل دانش‌آموزان در امر یادگیری، امکان برقراری ارتباط بیشتر بین معلم و دانش‌آموزان اشاره کرد. شیوه و قدرت مدیریت کلاس‌های چندپایه توسط مدیر آموزگاران در قالب توانایی، دانایی و اخلاقیت ظاهر می‌گردد (مرتضوی زاده، ۱۳۹۴).

تدریس در کلاس‌های چندپایه پدیده تازه‌ای نیست، اتفاق نظر گسترده‌ای در رابطه با تاریخ ظهور مدارس چندپایه وجود دارد، شواهد تاریخی نشان می‌دهد آموزش و پرورش سنتی، در سراسر جهان اساساً چندپایه بوده است. ظهور کلاس‌های چندپایه در آموزش و پرورش رسمی و کلاسیک، بعد از تصویب قانون اساسی فرهنگ و توسعه آموزش ابتدایی به روستاها، آغاز گردید و با ادامه‌ی این روند، کلاس‌های شش‌پایه تشکیل یافت و این وضع تا سال ۱۳۴۵ ادامه پیدا کرد (اناری‌نژاد و ریحانپور، ۱۳۹۴).

یکی از مهم‌ترین روش‌های مدیریت کلاس‌های چند پایه روش محوری است؛ این روش به این دلیل روش محوری نامیده می‌شود که معلم محور تدریس خود را در یک جلسه ۴۵ دقیقه‌ای برای حداکثر ۳ پایه قرار می‌دهد و پایه‌های دیگر به فعالیت‌های فرعی مانند رونویسی، تمرین خط، انجام تمرینات ارائه شده و تمرین روخوانی که به نظارت کمتری توسط معلم نیاز هست می‌پردازند. در این روش به گروه‌هایی که اداره آن به عهده معلم است محور و به گروه‌های دیگر خودآموز گفته می‌شود. معلم چند پایه با طرحی از پیش تعیین شده، تدریس را برای یکی از پایه‌های محور شروع می‌کند، وی پس از تدریس و تعیین تکلیف، کار خود را با پایه‌های بعدی به همین ترتیب ادامه می‌دهد. معلم باید برای پایه‌های محور که در انتظار تدریس قرار دارند نیز مانند پایه‌های خودآموز تکالیفی را جهت جلوگیری از بی‌نظمی و اتلاف وقت تعیین کند. در زمان آموزش هر جا فرصتی فراهم شد، معلم می‌تواند بر فعالیت‌های انجام شده توسط سایر پایه‌ها نظارت کند (اناری‌نژاد و ریحانپور، ۱۳۹۴).

روش گروهی نیز یکی از مهم‌ترین روش‌های مورد استفاده در کلاس‌های چند پایه است. منظور از روش گروهی، تشکیل گروه یادگیری دانش‌آموزان در زمان آموزش نیست؛ بلکه مقصود مواد درسی واحد در یک جلسه‌ی آموزشی در همه‌ی پایه‌های یک کلاس است. در این روش، برخلاف روش محوری، تدریس درس و موضوع واحد به کلیه‌ی پایه‌ها، در یک جلسه صورت می‌گیرد، تمام پایه‌ها محور هستند و معلم بر آنها نظارت مستقیم دارد (اناری‌نژاد و ریحانپور، ۱۳۹۴).

با اهمیت‌ترین کار در کلاس‌های چندپایه، برنامه‌ریزی و انتخاب فعالیت‌های مناسب جهت تدریس قبل از شروع کار است. بنابراین فردی که در این کلاس‌ها مشغول تدریس است برای موفقیت در انجام وظیفه‌ی خود نیازمند تسلط کامل به محتوای کتب درسی تمامی پایه‌ها و همچنین روش‌های مناسب و فعال تدریس می‌باشد (صمدیان، ۱۳۹۱).

سیستم چند پایه در بسیاری از کشورهای جهان وجود دارد و همواره در کشورهای توسعه یافته و همچنین در حال توسعه، به صورت روز افزون افزایش می‌یابد. این کلاس‌ها در قسمت‌هایی از آسیا و آفریقا و همچنین کشورهای نظیر هند، نپال، ویتنام، انگلستان، چین، نروژ، اتریش، یونان، آلمان، کانادا، استرالیا و بسیاری از کشورهای دیگر رواج دارد (اناری نژاد و ریحانپور، ۱۳۹۴).

آموزش و پرورش یک حق عمومی است. حق آموزش رایگان و همگانی از جمله حقوق شهروندان است که در زمره حقوق بشر بر این حق تاکید دارد (اناری نژاد و ریحانپور، ۱۳۹۴). باتوجه به این اصل و موارد ذکر شده در ذیل تشکیل کلاس‌های چندپایه امری ضروری است.

- کمبود دانش آموز در مناطق محروم

- وجود مشکلات مالی و کمک رسانی فرزندان در امور مختلف اقتصادی

- نبود راه‌های ارتباطی مناسب با شهرهای اطراف

- کمبود نیروی آموزشی برای اختصاص دادن یک نیرو به یک پایه

- آگاه نبودن والدین از اهمیت و کارایی تحصیل

بیان مشکلات موجود در مدارس چندپایه ما را بر آن می‌دارد که علاوه بر بررسی اهمیت کلاس‌های چندپایه مشکلات و محاسن آن، شیوه‌های تدریس و مدیریت کلاس‌های چند پایه را بررسی نماییم. در این پژوهش محقق در صدد پاسخگویی به این سوال است که چه چالش‌ها و فرصت‌هایی در فرایند تدریس کلاس‌های چند پایه ابتدایی وجود دارد؟

#### بیان مساله :

امروزه تمام سیستم‌های آموزشی دنیا با توجه به سن و پایه، طراحی برنامه‌ریزی و سازماندهی می‌شود. از این رو سازماندهی دانش‌آموزان دوره ابتدایی را می‌توان به دو گروه کلاس تک پایه و چندپایه تقسیم کرد. کلاس درس تک پایه کلاسی است که معلم در آن به یک گروه از دانش‌آموزان در یک پایه که تا حدودی از نظر سن و توانایی به یکدیگر شبیه هستند آموزش می‌دهد. اما برخی از شرایط ویژه که در آن معلمان به مقتضای شرایط می‌بایست فرایند یاددهی - یادگیری را به پیش ببرند، وجود مدارس کوچک با کلاس‌های چند پایه است. این کلاس‌ها با حضور دانش‌آموزان (دختر، پسر یا مختلط) چندپایه تحصیلی با تدریس یک معلم در محلی خاص (چادر یا اتاق‌های کوچک کلاس) تشکیل و اداره می‌شود. در ای کلاس‌ها معلم بیش از یک ماده درسی را در طی چند ساعت متوالی در پایه‌های مختلف تدریس می‌کند (مرتضوی زاده، ۱۳۹۴).

دیدگاه‌ها نسبت به چرایی یا ضرورت، روش یا چگونگی و نوع مدیریت و طراحی چنین کلاس‌هایی در جوامع مختلف، متفاوت است. برخی این کلاس‌ها را جزو معضلات نظام آموزشی دانسته که باید از میان برداشته شود و بعضی دیگر وجود این کلاس‌ها را به مثابه فرصتی برای آموزش و پرورش بهینه به شمار می‌آورند. با توجه به اینکه در برخی کشورها از آن به عنوان تنها راه چاره یاد می‌شود، لذا انتخاب کلاس‌های چندپایه در آموزش و پرورش چنین کشورهایی، انتخاب بین دسترسی به آموزش و پرورش و یا محرومیت از آن است. دلیل اصلی تشکیل کلاس‌های چندپایه، به حد نصاب نرسیدن تعداد دانش‌آموزان در یک پایه تحصیلی است. تعداد دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه در هر پایه باید کمتر از ده نفر باشد؛ چون اگر پایه‌ای ده نفر دانش‌آموز داشته باشد باید برای آن پایه کلاس مستقل تشکیل شود (مجله رشد معلم، ۱۳۹۴).

کلاس‌های چندپایه، یک سیستم آموزشی مستقل از ابتدایی و دارای معلم و کتاب مخصوص به خود نمی‌باشد، بلکه پایین بودن آمار دانش‌آموزان یک منطقه چنین کلاس‌هایی را ضروری ساخته و اهمیت پرداختن به این شکل از آموزش نیز دقیقاً از همین جا ناشی می‌شود که

محتوای کتاب درسی، ساعات مصوب و امتحان‌ها در کلاس‌های چندپایه با تک پایه فرقی نداشته و یک معلم عهده‌دار این همه وظایف می‌باشد (صمدیان، ۱۳۹۱).

با توجه به اینکه در کشور ما تشکیل کلاس‌های چند پایه صرفاً به‌خاطر تنگنا راه دسترسی کودکان مناطق روستایی و عشایری به آموزش و پرورش می‌باشد، ضروری است که این کلاس‌ها را خاص ببینیم؛ یعنی معلمی خاص با توانایی خاص، سازماندهی و برنامه‌ریزی خاص، محتوایی با ویژگی کلاس‌های چندپایه فضای آموزشی مناسب و متنوع تدریس و روش‌های خاص، ارزشیابی خاص، مدیریت کلاسی خاص و ... برای دانش‌آموزان با شرایط و وضعیت خاص.

### اهمیت و ضرورت پژوهش:

امروزه هر اقدامی برای روشن ساختن اهمیت تحقیق و موانعی که پیش روی آن قرار دارد، اصولاً اصلاح، بهبود و پیشرفت نظام آموزشی، منوط به اجرای پژوهش‌های تربیتی است و تقویت فعالیت‌های پژوهشی به عنوان یکی از راهکارهای مؤثر و مهم در افزایش کارایی مورد توجه است. برای اینکه بتوانیم راه حل‌های اساسی و بنیادی برای مسائل و مشکلات موجود پیدا کنیم، نیازمند آن هستیم که پژوهش‌های کاربردی در این زمینه‌ها انجام دهیم و یافته‌های پژوهشی را به کار گیریم. تضمین صحت و سلامت در تصمیم‌گیری‌ها نیز مستلزم استفاده از نتایج پژوهشی است (صمدیان ۱۳۹۱).

در میانه قرن هیجدهم، ذهنیت استفاده از کلاس‌های تک پایه برای اولین بار توسط هراس مان مطرح گردید و کتاب‌های درسی متناسب با سطوح مختلف سنی تدوین شدند. به خصوص در شهرهای بزرگ و با رشد جمعیت، کلاس‌های تک پایه گسترش یافتند، در صورتی که روستاهای با جمعیت کم، کلاس‌ها همچنان به صورت چندپایه باقی ماندند. با آغاز قرن بیستم میلادی، مدارس با کلاس‌های تک پایه به عنوان شیوه آموزشی پذیرفته شد، اما هنوز مدارس در مناطق روستایی یافت می‌شوند که در آن به شیوهی چند پایه تدریس می‌شد. در سال ۱۹۳۰ جان دیویی شروع به مخالفت شدید با کلاس‌های چندپایه کرد و اعتقاد داشت که کودکان باید در گروه‌های دارای ترکیب سنی همسان و شاگرد محور قرار گیرند. با این همه پس از جنگ جهانی دوم، جمعیت دانش‌آموزی گسترش یافت و با این گسترش محدودیت‌هایی برای به کارگیری آموزش مورد نظر دیویی به وجود آمد. اما طبق گفته‌های گودلد و اندرسون (۱۹۶۳) از سال ۱۹۷۰ - ۱۹۵۰ دوباره علاقه به کلاس‌های چندپایه بیشتر شد و مدارس دارای کلاس‌های نوین چندپایه در حال گسترش است. و بالاخره از نظر پاول و اندرسون، اکنون زمان آموزش در کلاس‌های تک پایه به سر آمده و زمان آن است که رویکردهایی مثل کلاس چند پایه اشکار شوند (مددی امام‌زاده ۱۳۸۴).

در همه استان‌های ترکیه کلاس‌های چند پایه موجود است طوری که سیستم آموزش و پرورش ترکیه بدون توجه به کلاس‌های چند پایه ناقص خواهد بود و اگر مدارس چندپایه بسته شود روستاهای این کشور از وجود معلمان و به دنبال آن از علم و فرهنگ محروم می‌شوند. محقق مشکلات کلاس‌های چند پایه در ترکیه را چنین معرفی می‌کند:

- معلمان که به مدارس دارای کلاس‌های چندپایه فرستاده می‌شوند جوان و کم تجربه هستند.

- بیشتر وقت معلمان که در کلاس‌های چندپایه مشغول هستند به کارهایی مانند تمیز کردن و گرم کردن کلاس‌ها، تعمیر و تهیه لوازم وسایل اقدامات جانبی صرف می‌شود.

- دو یا چند زبانه بودن مدارس در بعضی اوقات مشکلاتی از قبیل ترک مدرسه به دلیل عدم توانایی برقراری ارتباط بین دان‌آموزان و معلمان به وجود می‌آورد.

- اختصاص بودجه ناکافی، نداشتن امکانات گرمایشی در فصل زمستان، و سایر امکانات بهداشتی و رفاهی در مدرسه مانند نبود آب آشامیدنی سالم و حتی میز و صندلی‌های مناسب است (آکسوی ۲۰۰۸).

لیتل (۲۰۰۸) در پژوهش خود تحت عنوان «آموزش برای همه» با مطالعه آموزش چندپایه در کشورهای انگلستان، کلمبیا، غنا، نپال، پرو، ترکیه، سریلانکا، سودان و ویتنام به این نتیجه رسید که آموزش چندپایه به برنامه درسی مناسب این کلاس‌ها و تربیت معلمان ویژه نیازمند است.

نظام آموزشی ما در ارتباط با این موضوع، همواره با چالش‌های متعددی که مهم‌ترین آن‌ها، کمبود نیروی انسانی آموزش دیده است، دست به گریبان بوده و از این رو در سالیان گذشته، مجبور به استفاده از نیروی انسانی غیر متخصص هم‌چون سرباز معلم‌ها، نیروهای حق‌التدریس و ... هم‌چنین راهبردهای غلطی چون ادغام کلاس‌ها در این زمینه بوده است. اما خوشبختانه در حال حاضر دانشگاه فرهنگیان که از دستاوردهای مهم سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش است، چند سالی است که پا بر عرصه ظهور نهاده و در صدد پوشاندن این چالش مهم است (اناری‌نژاد و ریحانی‌پور، ۱۳۹۴).

با توجه به این‌که بسیاری از نیروهای شاغل در مدارس چند پایه از نیروهای جوان و با سابقه کم می‌باشند؛ لازم است که با چالش‌ها و فرصت‌های موجود در کلاس‌های چندپایه آشنا شوند تا آمادگی لازم برای مقابله با چالش‌ها را داشته باشند و هم‌چنین با شناخت فرصت‌های موجود در این کلاس‌ها به بهترین شکل از این فرصت‌ها در جهت پیشبرد اهداف آموزشی استفاده کنند.

## بحث و نتیجه گیری

با وجود چالش‌ها و مشکلات موجود در کلاس‌های چندپایه، وجود چنین کلاس‌هایی از محاسن زیادی برخوردار است. همان‌گونه که مطرح کردیم در برخی از کشورهای توسعه یافته از آموزش چندپایه استفاده می‌شود؛ با این تفاوت که در آن کشورها این روش به عنوان یک فرصت جهت بهبود فرآیند یاددهی - یادگیری استفاده می‌شود تا یک روش اجباری.

از مهم‌ترین محاسن این کلاس‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- فرآیند آموزش و یادگیری دانش‌آموز محور و انعطاف پذیر است.

- معلم می‌تواند از برخی وسایل آموزشی آماده شده، جهت صرفه‌جویی در زمان و کارایی تدریس برای چندپایه استفاده نماید.

- در بیشتر موارد معلمان دو یا بیش از دو سال در یک کلاس تدریس می‌کنند که این باعث هماهنگی و برقراری ارتباط قوی و عمیق بین معلم و دانش‌آموزان می‌شود.

- مرور درس‌های سال قبل و یا آشنایی نسبی دانش‌آموزان پایه‌های پایین‌تر با دروس پایه‌های بالا.

- یادگیری فردی دانش‌آموزان مورد حمایت است که منجر به مهارت خودآموزی می‌شود.

- با توجه به فعالیت گروهی بین گروه‌های سنی مختلف، مسوولیت جمعی رایج‌تر است.

- روحیه همکاری، سازگاری محیطی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان کلاس‌های چندپایه نسبتاً بالاست.

علاوه بر فرصت‌های موجود در کلاس‌های چندپایه این کلاس‌ها دارای محدودیت‌هایی نیز هستند که عبارتند از:

- فقدان تجهیزات آموزشی و آزمایشگاهی و کتابخانه مناسب

- برنامه‌ریزی دروس کاری تخصصی، پیچیده و وقت گیر است.

- کمبود وقت: مساله کمبود وقت در صدر مسائل کلاس‌های چندپایه قرار دارد. آنچه به عنوان یک مشکل اساسی معلم کلاس چندپایه با آن روبروست این است که واقعا با این کمبود وقت چه کند. در این‌گونه کلاس‌ها معلم باید بتواند زمان را متناسب بین پایه‌ها تقسیم کند (رئوف ضیایی، ۱۳۶۸).

- وجود ترکیب سنی نامناسب دانش‌آموزان

- بیشتر معلمان کلاس‌های چند پایه از تجربه لازم در نحوه تدریس و مدیریت کلاس‌های چندپایه برخوردار نیستند.

- وجود تفاوت‌های فردی بین دانش‌آموزان

- فقدان فضای فیزیکی مناسب جهت تشکیل کلاس

یکی از مهم‌ترین بخش‌های مدیریتی در نظام آموزشی، مدیریت کلاس درس، توسط معلم می‌باشد که این مهم در کلاس‌های چندپایه از اهمیت بسیار بیشتری برخوردار است. مدیریت کلاس اولین سطح مدیریت آموزشی است.

منظور از مدیریت کلاس درس، ایجاد موقعیت و شرایطی است که معلمان برای برقراری نظم و آرامش، جلب توجه یادگیرنده، سازماندهی فعالیت‌های کلاسی و مشارکتی دانش‌آموزان در فرآیند یادگیری جهت دستیابی به هدف‌های مطلوب و مورد نظر فراهم می‌کنند. مدیریت کلاس درس چند پایه، به روش‌هایی مربوط می‌شود که معلمان به کمک آن‌ها، رفتار دانش‌آموزان را بهبود می‌بخشند و راه را برای تسهیل و تسریع یادگیری مطلوب دانش‌آموزان هموار می‌سازند (مرتضوی‌زاده، ۱۳۹۴). در ذیل به عوامل موثر در مدیریت کلاس را بیان می‌کنیم.

#### الف: ویژگی‌های شخصیتی معلم

یکی از مهم‌ترین عوامل در مدیریت کلاس درس شخصیت معلم است. معلمی که با اخلاق و رفتار خوب در کلاس درس حاضر شود، بتواند با افراد حاضر در کلاس درس به خوبی ارتباط کلامی و چشمی برقرار کند، به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان توجه کند، از اقتدارش به نفع دانش‌آموزان استفاده کند، به کارش علاقه‌مند و مسلط باشد، حرف و عملش یکی باشد و دانش‌آموزان را دوست بدارد، بدون شک در مدیریت کلاس خود فردی موفق خواهد بود.

#### ب: روش‌های تدریس معلم

یک معلم باید با توجه به شرایط کلاسی، امکانات و وسایل آموزشی، محتوای کتب درسی و توانایی‌های خود و دانش‌آموزان، مناسب‌ترین روش تدریس را انتخاب کند تا از اتلاف وقت و سردرگمی دانش‌آموزان جلوگیری شود. بنابراین لازم است که یک معلم، الگوها، روش‌ها و فنون تدریس را بداند و در شرایط مناسب از آن‌ها بهره‌برد. آشنایی و انتخاب بهترین و جدیدترین روش‌های تدریس منجر به تسریع و تصریح یادگیری می‌شود.

شیوه‌ی اداره کلاس‌های چندپایه خیلی متنوع است، هر معلم یک شیوه برای اداره کلاس دارد که می‌تواند کاملاً متفاوت با سایرین باشد؛ اما هر معلم برنامه‌ای لازم دارد که بر اساس آن کلاس خود را اداره کند، ارائه این برنامه و چهارچوب جهت تسلط بیشتر بر کلاس و بالا بردن کارایی معلم نیز از اهمیت زیادی برخوردار است که از هر نظر شباهت اداره کلاس‌های چند پایه را به هم نزدیک می‌کند.

یکی از مسائلی که در کلاس‌های چند پایه کاربرد بسیاری دارد، انتخاب معلم یار (خلیفه) است. در این شیوه معلم می‌تواند از دانش‌آموزان توانمند خود در امر آموزش یاری بگیرد تا بتواند وقت آزاد خود را بیشتر صرف تدریس فعال به کلاس‌های محور بنماید. واگذاری مسوولیت به این افراد باید کاملاً دقیق و حساب شده صورت گیرد. معلم یار در حین انجام فعالیت باید حتماً تحت نظارت معلم باشد.

در انتخاب معلم یار توجه به موارد ذکر شده در ذیل امری ضروری است:

- همیشه یک نفر به عنوان معلم یار باقی نمی‌ماند چون ممکن است خود دانش‌آموز از تحصیل عقب بماند.

- دانش‌آموز از تعادل روحی متناسب با سن خود برخوردار باشد.

- اولیای دانش‌آموزان به کمک کردن فرزندشان در این امر رضایت دهند.

- دانش‌آموز از نظر مسائل رفتاری و پیشرفت تحصیلی، الگویی برای سایرین باشد.

- معلم یار از نفوذ معنوی در بین دانش‌آموزان برخوردار باشد.

روش گروهی که برای مدیریت و برنامه‌ریزی در کلاس‌های چندپایه مورد استفاده قرار می‌گیرد کمک زیادی به کمبود وقت در این کلاس‌ها می‌کند؛ که به دو روش زیر صورت می‌گیرد:

الف: تدریس ماده‌ی درسی مختلف با اهداف مشترک به چند پایه در یک زمان:

برای استفاده از این روش، بهتر است معلم در ابتدای سال تحصیلی مفاهیم دروس مختلف در تمامی پایه‌ها را که با هم ارتباط عمودی دارند و دارای اهداف نسبتاً مشترکی هستند را استخراج و در جدولی تدوین کند تا در طول سال تحصیلی برای استفاده از این روش دچار مشکل نشود.

در این روش، معلم کلیات موضوع تدریس را یک بار برای کلیه پایه‌های موجود در کلاس درس ارائه می‌کند، سپس با توجه به توانایی، نیاز و اطلاعات قبلی دانش‌آموزان هر پایه، توضیحات مخصوص هر گروه را با آن‌ها مطرح می‌سازد.

ب: تدریس ماده‌ی درسی مختلف با اهداف مشترک به چند پایه در یک زمان:

تفاوت این روش با روش قبل، در این است که در روش قبلی ما یک درس را مدنظر قرار می‌دادیم و همزمان به کلیه پایه‌ها ارائه می‌دادیم ولی در این روش می‌توانیم دروس مختلف با اهداف مشترک را در یک جلسه تدریس نماییم. برای این کار لازم است معلم ابتدا مفاهیم درسی مختلف در تمامی پایه‌ها با اهداف مشترک را انتخاب و اهداف مشترک آن‌ها را مشخص کرده و بنویسد، سپس برنامه‌ی فعالیت‌های هر یک از پایه‌ها را در کلاس درس تدوین کند.

مزایای روش گروهی:

- استفاده بهینه از وقت

- استفاده از وسایل آزمایشگاهی مشترک

- دانش‌آموزان دارای ضعف پایه‌های بالاتر، می‌توانند از برنامه‌ی درسی پایه‌های پایین‌تر استفاده کنند.

- دانش‌آموزان پایه‌های پایین‌تر می‌توانند پیش زمینه‌ای برای یادگیری دروس سال‌های بعد خود کسب کنند.

معایب روش گروهی:

- معلم نمی‌تواند به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان به خوبی توجه کند.

- ارزشیابی تشخیصی جهت شروع تدریس مشکل می‌شود.

- دانش‌آموزان در بین تدریس پایه‌های مختلف سردرگم می‌شوند.

- بودجه بندی کتب درسی پایه ها طوری نیست که همیشه بتوان یک ماده درسی خاصی را برای ۳ پایه، انتخاب کرد که مشترکات و مشابهات داشته باشد (صمدیان، ۱۳۹۱).

دسترسی تمامی دانش آموزان در مناطق دوردست به آموزش و پرورش از طریق تشکیل کلاس های درس چندپایه امکان پذیر است. در صورتی که مدیریت کلاس های چندپایه خوب انجام شود، ممکن است در بسیاری از موارد نتایجی برابر یا گاهی بهتر از کلاس های تک پایه به دست بیاید. باید توجه به این حقیقت که معلمان نقطه آغاز هرگونه تحول آموزشی و تربیتی در جامعه هستند در اولویت قرار گیرد، به همین دلیل در بسیاری از کشورهای توسعه یافته سرمایه گذاری در این نهاد را بهترین نوع سرمایه گذاری دانسته اند.

#### فهرست منابع و مآخذ فارسی:

- اناری نژاد، ع و ریحانیپور، م. (۱۳۹۴). «مدیریت و برنامه ریزی درسی در کلاس های چندپایه»، انتشارات شیوا رسا، چاپ اول
- رئوف رضایی، ر. (۱۳۶۸). «برنامه ریزی، تدریس و اداره ی کلاس های چندپایه». انتشارات کتاب ایران، چاپ اول
- صمدیان، ص. (۱۳۹۱). «شیوه اداره و تدریس در کلاس های چندپایه در نظام آموزشی ۳-۳-۶»، انتشارات بوی جوی مولیان، چاپ اول
- مرتضوی زاده، ح. (۱۳۹۴). «مدیریت و برنامه ریزی کلاس های چندپایه». انتشارات کورش، چاپ دوم
- مددی امامزاده، ز. (۱۳۸۴). «مقایسه مهارت های اجتماعی، عزت نفس و پیشرفت درسی بین دانش آموزان کلاس های چند پایه و عادی در دوره ابتدایی». پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده ی روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تربیت معلم
- والاس، ج و ماثو، ج. (۲۰۰۵). «کتاب راهنما برای معلمان چندپایه، رشد عملکرد در دوره ابتدایی»، ترجمه علی زرافشان. انتشارات مدرسه، چاپ اول

#### فهرست منابع و مآخذ انگلیسی:

- Aksoy، N.(2008). «**Multigrade school in Turkey**»، An overview international journal education development
- Little، A.(2008). «**Education for all and multigrade teaching**»، Ajournal of comparative and international education